

Enheten för djurens välfärd och identifiering

Djurskyddsinspektion på slakteriområde

LIVSMEDELSVERKETS ANVISNING

DJURSKYDDSINSPEKTION PÅ SLAKTERIOMRÅDE

Sisällys

Inledning.....	3
Grunderna för inspektion	3
Kontrollmyndighet	4
Övervakning och ifyllande av inspektionsprotokoll.....	4
BILAGA A. NÖTKREATUR, SVIN, FÅR, GETTER, HÄSTAR, RENAR.....	6
1 Personalens kompetens	6
2 Skriftliga standardrutiner och övervakningsförfaranden	6
3 Djurens ankomst och uppställning	8
4 Slakteriets lokaler och utrustning.....	9
5 Bemötande och behandling av slaktdjur	11
6 Begränsning av djurets rörelseförmåga	12
7 Bedövning	13
8 Mekaniska metoder – bultpistol.....	14
9 Elektriska metoder.....	14
10 Gasmeter	15
11 Avblodning och ytterligare steg i slaktprocessen	16
BILAGA B. FJÄDERFÄ	17
1 Personalens kompetens	17
2 Skriftliga standardrutiner och övervakningsförfaranden	17
3 Djurens ankomst och uppställning	19
4 Slakteriets lokaler och utrustning.....	20
5 Bemötande och behandling av slaktdjur	20
6 Begränsning av djurets rörelseförmåga	21
7 Bedövning	22
8 Mekaniska metoder – bultpistol.....	23
9 Elektriska metoder – bedövning i vattenbad	23
10 Elektriska metoder – med undantag av bedövning i vattenbad	24
11 Gasmeter	24
12 Avblodning och ytterligare steg i slaktprocessen	25

Inledning

Syftet med djurskyddsinspektioner på slakteriområden är att utreda om minimikraven på djurskydd i samband med slakt uppfylls enligt djurskyddslagstiftningen. Det som sägs om slakterier i anvisningen gäller även små slakterier och renslakterier.

Denna anvisning och kontrollblanketterna som hör samman med den här sammanställt för att underlätta och samordna övervakningsarbetet för alla behöriga myndigheter som utför djurskyddsinspektioner på slakteriområden. Anvisningen innehåller de centralaste kraven i lagstiftningen om skydd av djur vid slakt. Med slakt avses avlivning av djur som är avsedda att användas som människoföda.

Myndighetens verksamhet ska stödja sig på lagstiftade befogenheter och myndigheten ska noggrant efterfölja lagen i sin verksamhet. Myndighetens anvisningar är inte juridiskt bindande för andra myndigheter eller företagare. Frågor som gäller tillämpning av lagstiftning avgörs i sista hand i domstol.

I denna anvisning finns både direkta citat från djurskyddslagstiftningen och tolkningar av hur lagstiftningen ska tillämpas. Tolkningarna i denna anvisning är kursiverade. Tolkningarna i anvisningen är Livsmedelsverkets syn på hur lagstiftningen borde tillämpas.

Grunderna för inspektion

Grunderna för en inspektion är inspektion som utförs utan misstanke enligt 39 § 2 mom. i djurskyddslagen (247/1996) eller inspektion som är baserad på misstanke i enlighet med 39 § 1 mom. eller en utredning eller undersökning i enlighet med 48 §, eller en förnyad kontroll som utförs med stöd av 42 § i djurskyddslagen eller med stöd av artikel 138 i förordningen om offentlig kontroll för att kontrollera att förbudet eller föreläggandet iakttas.

Vid inspektionerna övervakas efterföljandet av följande nationella författningar eller gemenskapens lagstiftning då det gäller skydd av djur som ska slaktas:

- Rådets förordning (EG) nr 1099/2009 om skydd av djur vid tidpunkten för avlivning (AF)
- Djurskyddslagen 247/1996 jämte ändringar (DSL)
- Djurskyddsförordningen (396/1996) jämte ändringar (DSF)
- JSM:s beslut 23/VLA/1997 jämte ändring 6/VLA/1999 om krav på skydd av djur vid slakt.

Kontrollmyndighet

Besiktningsveterinären och köttinspektören är behöriga kontrollmyndigheter som utför inspektioner som inte är baserade på misstanke. Regionförvaltningsverket, kommunalveterinären, tjänsteinnehavaren som övervakar hälsoskyddet i kommunen, polisen och djurskyddsövervakaren är behöriga myndigheter som utför inspektioner baserade på misstanke. Termen inspektör används nedan för den myndighet som utför inspektionen. Behöriga myndigheter som fattar förvaltningsbeslut är besiktningsveterinären, regionförvaltningsverket, kommunalveterinären, den tjänsteinnehavare som övervakar hälsoskyddet i kommunen och polisen.

Övervakning och ifyllande av inspektionsprotokoll

Inspektören inspekterar det som krävs och fyller i inspektionsprotokollet. Inspektionsprotokollet är sju sidor långt. Tomma blanketter kan skrivas ut från webbplatsen Ruokavirasto.fi eller Pikantti (<https://pikantti.ruokavirasto.fi>) på t.ex. självkopierande papper.

Inspektören fyller i kontrolluppgifterna på inspektionsprotokollet. På de olika punkterna i inspektionsprotokollet ges antingen svaret ja, nej eller gäller inte anläggningen. Det är möjligt och önskvärt att precisera varje svar genom att anteckna tilläggsuppgifter, i synnerhet då det gäller försummelser.

Protokollets olika delar kan fyllas i helt vid ett kontrolltillfälle, eller alternativt kan kontrollen vid behov fördelas över t.ex. flera dagar. De punkter som inte direkt kan påvisas under kontrollen (t.ex. djurens skötsel vid uppstallning i över 12 timmar) ska verifieras i exempelvis slakteriets journalföring och man ska kontrollera att det finns sådant material på plats som är nödvändigt för att kraven ska uppfyllas. Inspektioner borde även utföras utanför arbetstiden.

Slutsatserna av inspektionen antecknas i den sista delen av protokollet. Till slut bestryks uppgifterna i inspektionsprotokollet genom underskrift av den tillsynsmyndighet som utfört kontrollen. Anläggningen får en kopia av inspektionsprotokollet.

Om man observerar förfaranden vid anläggningen som är i strid med djurskyddslagstiftningen ska tjänsteveterinären höra företagaren muntligen eller skriftligen och på en skild blankett meddela företagaren ett föreläggande eller förbud i enlighet med 42 § i djurskyddslagen samt tidsfrister eller vidta åtgärder i enlighet med artikel 138 i förordningen om offentlig kontroll eller brådskande åtgärder i enlighet med 44 § i djurskyddslagen. Råd enligt 40 § i djurskyddslagen ges endast till de delar som författningarna inte har överträtts.

Till inspektionsprotokollet fogas eventuellt beslut utgående från djurskyddsinspektionen inklusive bilagor. De nödvändiga dokumenten kan sammanställas i samband med inspektionen eller senare. Om hörande och förvaltningsbeslut finns mera detaljerad vägledning i Livsmedelsverkets anvisning Tarkastuskertomus ja hallintopäätös

eläinsuojeluasiassa (anvisningen finns endast på finska). Det finns modeller för hörande och förvaltningsbeslut i Pikantti på köttbesiktningsenhetens sidor.

En kopia av ett beslut som är baserat på djurskyddsinspektion ska i enlighet med 63 § i djurskyddslagen vidarebefordras till polisen för att utreda om företaget har gjort sig skyldigt till ett brott. I de fall där en arbetstagare vid anläggningen gör sig skyldig till verksamhet som är i strid med djurskyddslagstiftningen ska både arbetstagaren och anläggningen höras i ärendet och vid behov ska två skilda beslut fattas utgående från djurskyddsinspektionen: det ena gäller arbetstagaren som har gjort sig skyldig till verksamhet som står i strid med djurskyddslagstiftningen och det andra gäller anläggningen som ansvarar för att arbetstagarna följer djurskyddslagstiftningen. För arbetstagarens del ska beslutet även delges regionförvaltningsverket som enligt övervägande kan häva personens kompetensbevis, antingen för en viss tid eller helt och hållet.

Efter att den utsatta tiden för förbudet eller föreläggandet har gått ut, utförs en förnyad inspektion för att säkerställa att föreläggandet har efterföljts.

Inspektionsprotokoll och därtill hörande förvaltningsbeslut kommer att lagras i Livsmedelsverkets djurskyddsinspektions-datasystem då det blir klar. Till dess insamlas årsrapporten om inspektionerna på Livsmedelsverkets registratorskontor (kirjaamo@ruokavirasto.fi) på Virta-ärendehantering (ärendegruppnummer 04.02.10.02.00).

Om besiktningsveterinären misstänker att lagen har överträtts vid en djurhållningsenhet som sänder djur till slakt, ska han eller hon göra en anmälan i enlighet med 41 § 2 mom. i djurskyddslagen till det regionförvaltningsverk inom vars verksamhetsområde djurhållningsenheten är belägen.

BILAGA A. NÖTKREATUR, SVIN, FÅR, GETTER, HÄSTAR, RENAR

1 Personalens kompetens

1.1 Följande steg i slaktprocessen får endast utföras av personer som innehar kompetensbevis som har utfärdats av regionförvaltningsverket (tillfälligt kompetensbevis kan utfärdas av besiktningsveterinären):

- a) Hantering och vård av djur före fixering.
- b) Fixering av djur för bedövning eller avlivning.
- c) Bedövning av djur.
- d) Bedömning av om bedövningen varit effektiv.
- e) Länkning eller annan upphängning av levande djur.
- f) Avblodning av levande djur.
- g) Slakt med särskilda metoder som påbjuds av religiösa riter i enlighet med artikel 4.4. Obehöriga får inte närvara vid slakten.
(AF artikel 7.2; DSL 35 §, 37 §; DSF 41 §)

1.2 Företagaren har utsett en djurskyddsansvarig för slakteriet. Den djurskyddsansvarige ska vara direkt underställd företagaren och ska avge rapport om djurskyddsfrågor direkt till denne. Den djurskyddsansvarige ska ha befogenheter att kräva att slakteripersonalen vidtar de korrigerande åtgärder som krävs för att säkerställa att bestämmelserna efterföljs. **Kravet tillämpas inte på slakterier där färre än 1 000 däggdjursenheter slaktas per år. Märk, att gränsvärdet avviker från gränsvärdet för små slakterier.**

Omräkningstal för en däggdjursdjurenhet:

- a) Vuxna (levande vikt över 300 kg) nötkreatur och hästdjur: 1 djurenhet.
 - b) Andra nötkreatur (levande vikt under 300 kg): 0,50 djurenheter.
 - c) Gris med en levande vikt över 100 kg: 0,20 djurenheter.
 - d) Övriga grisar: 0,15 djurenheter.
 - e) Får och getter: 0,10 djurenheter.
 - f) Lamm, killingar och späddgrisar med en levande vikt under 15 kg: 0,05 djurenheter.
- (AF artikel 17.1–17.2 och 17.6). **Märk, att omräkningstalen delvis avviker från omräkningstalen i lagstiftningen om den officiella kontrollen.**

- *För renar och hägnat vilt används omräkningstalet 0,25 djurenheter*

1.3 Den djurskyddsansvarige ska inneha ett kompetensbevis som ska gälla för all slakteriverksamhet i de slakterier för vilka denne är ansvarig. (AF artikel 17.4)

2 Skriftliga standardrutiner och övervakningsförfaranden

2.1 Företagarna ska planera avlivning av djur och därmed sammanhängande verksamhet i förväg. Företagarna ska fastställa standardrutiner. Avseende bedövning ska standardrutinerna:

- a) beakta tillverkarnas rekommendationer;
- b) på grundval av tillgängliga vetenskapliga belägg, och för varje bedövningsmetod, fastställa de centrala parametrar som säkerställer att djuren bedövas effektivt;

c) ange de åtgärder som bör vidtas om de kontroller som avses i artikel 5 visar att ett djur inte är tillräckligt bedövat.

Den djurskyddsansvariges ansvarsområden ska fastställas i slakteriets standardrutiner (gäller inte i slakterier där ingen djurskyddsansvarig krävs). Företagarna ska på begäran göra sina standardrutiner tillgängliga för den berörda myndigheten. (AF artikel 6.1–6.2 och 6.4; artikel 17.3) **Kraven på innehållet i standardrutinerna beskrivs mera detaljerat i Livsmedelsverkets anvisning i Pikantti om slakteriernas standardrutiner i enlighet med avlivningsförordningen (finns endast på finska).**

2.2 Företagarna ska utföra avlivning av djur och därmed sammanhängande verksamhet i enlighet med standardrutiner. Företagarna ska fastställa och tillämpa sådana standardrutiner som garanterar att avlivning och därmed sammanhängande verksamhet utförs så, att de förskonas från all smärta, plåga eller lidande som kan undvikas vid tidpunkten för avlivning och därmed sammanhängande verksamhet. (AF artikel 6.1–6.2). **Frågan besvaras efter att de olika delarna som beskrivs i standardrutinen har kontrollerats.**

2.3 För tillämpning av artikel 5 ska företagarna inrätta lämpliga övervakningsförfaranden (kontroller som gäller bedövning) i slakterier. Företagarna ska inrätta ett särskilt övervakningsförfarande för varje slaktlinje. Övervakningsförfarandena ska beskriva hur de kontroller som gäller bedövning ska utföras och ska minst omfatta följande:

- a) Namn på de personer som har ansvar för övervakningsprocessen.
- b) Indikatorer för att påvisa tecken på medvetslöshet och medvetande eller på förmåga att känna hos djuren.
- c) Kriterier för att avgöra om de resultat som indikatorerna som avses i led b visar är tillfredsställande.
- d) Förhållandena och/eller tidpunkten för när övervakningen ska äga rum.
- e) Antal djur i varje urval som ska kontrolleras under övervakningen.
- f) Lämpliga förfaranden för att, om de kriterier som avses i led c inte uppfylls, se till att bedövnings- eller avlivningsmomenten ses över så att orsakerna till bristerna kan fastställas och åtgärdas.

När frekvensen av kontrollerna bestäms ska hänsyn tas till de främsta riskfaktorerna, t.ex. om ändringar förekommer i fråga om typ av eller storlek på de djur som ska slaktas eller personalens arbetsschema, så att tillförlitliga resultat kan garanteras. (AF artikel 16.1–16.4).

2.4 Den djurskyddsansvarige ska föra ett register över de åtgärder som vidtagits för att förbättra djurskyddet i det slakteri där denne utför sina uppgifter. Detta register ska bevaras i åtminstone ett år och ska på begäran göras tillgängligt för den berörda myndigheten. (AF artikel 17.5–17.6). **Kravet tillämpas inte på slakterier där färre än 1 000 daggdjursenheter slaktas per år.**

2.5 Företagarna ska se till att all utrustning som används för fixering eller bedövning av djur underhålls och kontrolleras i enlighet med tillverkarens anvisningar och av personal som särskilt utbildats för denna uppgift (utrustningens skick kontrolleras i punkt 6.3). Företagarna ska föra journal över underhållsåtgärderna. De ska bevara

dessa journaler under minst ett år och, på begäran, göra dem tillgängliga för den behöriga myndigheten. (AF artikel 9.1)

2.6 Elektrisk bedövningsutrustning ska vara utrustad med en anordning som visar och registrerar uppgifterna om de centrala elektriska parametrarna för varje djur som bedövas. Anläggningen för bedövning med gas ska vara utrustad med teknik som kontinuerligt mäter, visar och registrerar gaskoncentration och exponeringstid. Dessa registreringar ska bevaras under minst ett år. (Bedövningsutrustningen granskas i punkterna 9.4 och 10.6.) (AF punkterna 4.1 och 6.2 i bilaga II)

3 Djurens ankomst och uppstallning

3.1 Den djurskyddsansvarige eller en person som rapporterar direkt till denne ska systematiskt vid ankomst bedöma varje djuromgång från djurskyddssynpunkt i syfte att kunna göra de rätta prioriteringarna, bland annat genom att kunna avgöra vilka djur som har särskilda välfärdsbehov och vilka åtgärder som ska vidtas i sådana fall. (AF punkt 1.1 i bilaga III)

- *Med djuromgång avses t.ex. en slakttransport*
- *Välbefinnandet bedöms omedelbart då djuromgången anländer, medan djuren ännu är i rörelse eller stående*

3.2 Djuren ska lastas av så snabbt som möjligt efter ankomsten och därefter slaktas utan onödigt dröjsmål. Däggdjur, utom kaniner och harar, som inte direkt vid ankomsten förs till slaktplatsen ska stallas upp. (AF punkt 1.2 i bilaga III)

3.3 Ett slaktdjur ska bemötas lugnt. Vid förflyttning och annan hantering av djur skall om möjligt utnyttjas deras arts specifika beteende, så som deras flockinstinkt. Avlastning av djur skall ske så att djuren har tillräckligt med tid att avlägsna sig från fordonet och förflytta sig till uppställningsplatserna. Innan djuren förflyttas skall man försäkra sig om att djuren har god sikt framåt och fri passage så att stockningar inte uppstår. Vid behov skall djuren avlastas och förflyttas till uppställningsplatserna ett i sänder. (JSMb 23/VLA/1997 punkterna 2.1 och 2.2 i bilaga 2)

3.4 Djur som inte har slaktats tolv timmar efter ankomsten ska utfodras och därefter ges lagom mängd foder med lämpliga mellanrum. (AF punkt 1.2 i bilaga III)

- *Vid behov verifieras punkten i t.ex. journalföringen och genom att säkerställa att det finns foder på lager i slakteriet*

3.5 Djur som inte har slaktats tolv timmar efter ankomsten ska försees med lämpligt strömedel eller motsvarande material i tillräcklig mängd, anpassat efter artens behov av komfort och antalet djur som det gäller. Materialet ska garantera en effektiv dränering eller i tillräcklig utsträckning absorbera urin och avföring. (AF punkt 1.2 i bilaga III)

- *Vid behov verifieras punkten i t.ex. journalföringen och genom att säkerställa att det finns strömedel eller motsvarande material i tillräcklig mängd i slakteriet*
- *Motsvarande material kan vara t.ex. gummimattor med hål*

3.6–3.7 Icke avvanda djur, djur som lakterar, hondjur som har fött under transporten eller djur som levererats i behållare ska ges förtur till slakt före andra typer av djur. Om detta inte är möjligt ska åtgärder vidtas för att lindra djurens lidande, särskilt genom att

a) djur som lakterar, mjölkas med högst 12 timmars mellanrum,

- *Vid behov verifieras punkten i t.ex. journalföringen och genom att säkerställa att det finns lämplig mjölkningsutrustning i slakteriet*

b) se till att förhållandena är lämpliga för digivning och för det nyfödda djurets välbefinnande om ett hondjur har fött,

c) förse djuren med vatten om de har levererats i behållare.

Djur som är påfallande sjuka, skadade eller sårade samt djur som inte är avvänjda skall slaktas omedelbart, dock senast under de två timmar som följer efter ankomsten till slakteriet eller slaktplatsen. Före slakten skall de ovan avsedda djuren förvaras åtskilda från andra djur. (AF punkt 1.5 i bilaga III; DSF 39 §)

- *Med avvänjning avses förutom avvänjning från modern även avvänjning från den föda som modern ger (mjölk). Då det gäller nötkreatur anses en kalv som är yngre än två månader inte vara avvand.*

3.8 Den djurskyddsansvarige eller en person med lämplig kompetens ska regelbundet kontrollera djurens allmäntillstånd och hälsotillstånd. Slaktdjurens kondition och hälsotillstånd samt välbefinnande skall kontrolleras dagligen morgon och kväll och vid behov oftare. (AF punkt 2.5 i bilaga III; DSF 38 §)

4 Slakteriets lokaler och utrustning

4.1–4.2 För varje uppställningsbox ska det finnas en tydlig skylt med ankomstdatum och ankomsttid och, utom när det gäller nötkreatur som stallas i endjursboxar, som anger det maximala antal djur som ska hållas. (AF punkt 2.3 i bilaga III)

- *Uppgifterna om varje box kan antingen finnas i boxen eller på en skild tavla som ligger tillräckligt nära boxen*

4.3 Däggdjur, utom kaniner och harar, som inte omedelbart förs till slaktplatsen efter avlastningen ska hela tiden ha dricksvatten tillgängligt från lämplig utrustning. På uppställningsplatserna för djur skall finnas ett tillräckligt antal dricksplatser. Vattenbehållarna, hoarna och vattennioplarna skall placeras på uppställningsplatserna så, att de inte utgör en fara för djuren och att avföring och urin inte smutsar dricksvattnet. (AF punkt 1.6 i bilaga III; JSMB 23/VLA/1997 punkt 1.2.1 i bilaga 1)

4.4 Varje dag då slakteriet är i drift ska sjukboxar för djur som behöver särskild vård förberedas och hållas redo för omedelbar användning innan djuren ankommer. (AF punkt 2.4 i bilaga III)

4.5 Djuren ska ha tillräckligt med utrymme för att kunna stå upprätta, lägga sig ned och, utom när det gäller nötkreatur som stallas i endjursboxar, vända sig. (AF punkt 2.1 i bilaga III)

4.6 Djuren får inte bindas fast i horn eller nosring och djurens ben får inte bindas ihop. Om djuren behöver vara bundna ska rep, tjuder eller andra hjälpmedel som används vara

a) tillräckligt starka för att inte gå sönder,

b) så beskaffade att djuren vid behov kan ligga ned samt äta och dricka,

c) utformade på så sätt att det inte finns risk för strypning eller skada och så att djuren snabbt kan släppas lösa.

(AF punkt 1.10 i bilaga III)

4.7 Uppstallningsplatserna skall hållas rena. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.1 i bilaga 1)

4.8 För mycket buller får inte förekomma på uppstallningsplatserna. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.3 i bilaga 1)

4.9 Temperaturen i djurstallet skall vara lämplig för djuren. Om de djur som hämtas till slakt har varit tvungna att vistas i heta och fuktiga förhållanden, skall de avkylas på ett lämpligt sätt. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.3 i bilaga 1; punkt 2.3 i bilaga 2)

4.10 Uppstallningsplatserna och sådana anordningar i anslutning till dessa som djurens välbefinnande är beroende av skall inspekteras minst en gång om dagen. Fel som utgör ett hot mot djurens välbefinnande skall korrigeras omedelbart eller, om detta inte är möjligt, skall andra nödvändiga åtgärder vidtas så att djurens välbefinnande kan tryggas tills felen är korrigerade. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.3 i bilaga 1)

4.11 Boxar, passager och drivgångar ska utformas och konstrueras så att

a) djuren kan förflytta sig fritt i den riktning man vill ha dem, genom att man utnyttjar det sätt på vilket de betar sig naturligt och utan att de blir störda.

b) grisar eller får kan gå bredvid varandra, utom när det gäller gångar som för till fixeringsanordningar.

Ramper och broar ska vara försedda med sidoskydd så att djuren inte kan ramla av. Golven ska byggas och underhållas på ett sätt som minimerar risken för att djuren ska halka, falla eller skada sina fötter. (AF punkterna 2.1, 2.2 och 2.5 i bilaga II)

4.12 Stallutrymmen ska utformas och konstrueras så att risken för skador på djuren och uppkomsten av plötsliga ljud minimeras. Stallutrymmen ska utformas och konstrueras så att kontroll av djuren underlättas. Det ska finnas tillräcklig fast eller flyttbar belysning så att det alltid är möjligt att kontrollera djuren. (AF punkterna 1.3 och 1.4 i bilaga II)

4.13 Ventilationssystemen ska utformas, konstrueras och underhållas så att djurens välbefinnande ständigt kan garanteras, med hänsyn taget till förväntade väderleksförhållanden. När mekanisk ventilation krävs ska det finnas en alarm- och reservanläggning som kan användas vid funktionsfel. (AF punkterna 1.1 och 1.2 i bilaga II) (korrigerade))

4.14 Vattenförsörjningssystemen i boxarna ska utformas, konstrueras och underhållas så att samtliga djur ständigt har fri tillgång till rent vatten utan att de löper risk att skadas eller att deras rörelseförmåga begränsas. (AF punkt 2.3 i bilaga II)

4.15 Om väntbox används ska den vara utformad med plant golv och hela väggar mellan boxarna och den drivgång som för till bedövningsutrymmet samt vara så utformad att inga djur kan fastna eller bli nedtrampade. (AF punkt 2.4 i bilaga II)

4.16 Om slakterierna har uppställningsområden utomhus utan naturligt väderskydd eller skugga, ska lämpligt skydd mot ogynnsamma väderförhållanden finnas. Om sådant skydd saknas får dessa uppställningsområden inte användas vid ogynnsamma väderförhållanden. Om det saknas en naturlig vattenkälla ska vattninganordningar finnas. (AF punkt 2.6 i bilaga II)

5 Bemötande och behandling av slaktdjur

5.1 Ett jämnt flöde av djur till bedövning och avlivning ska säkerställas så att de som hanterar djuren inte behöver skynda på djuren från boxarna. Följande ska vara förbjudet:

- a) Att utsätta djur för slag eller sparkar.
- b) Att utöva tryck på särskilt känsliga kroppsdelar på ett sätt som kan orsaka djuren smärta eller lidande som skulle kunna undvikas.
- c) Att lyfta eller släpa djuren i huvud, öron, horn, ben, svans eller päls eller hantera dem på annat sätt som kan orsaka smärta eller lidande.
- d) Att använda pikar eller andra spetsiga redskap.
- e) Att vrida, krossa eller bryta svansen på djur eller gripa tag i ett djurs ögon.

Om djur som skall förflyttas vägrar att röra sig och det blir nödvändigt att använda drivning eller tvång, skall dessa åtgärder vara så lindriga som möjligt. Drivningssättet eller tvångsåtgärden skall bedömas utgående från den verkan åtgärden har på djuret och möjligheten att åstadkomma samma verkan med lindrigare drivningssätt eller tvångsåtgärder. (AF punkterna 1.7 och 1.8 i bilaga III; JSMb 23/VLA/1997 punkt 2.1 i bilaga 2)

5.2 Användning av redskap som ger elektriska stötar ska undvikas i så stor utsträckning som möjligt. Under alla omständigheter får sådana redskap endast användas på fullvuxna nötkreatur och grisar som vägrar att förflytta sig och endast om djuret har fri väg framåt. Stötarna får inte vara längre än en sekund, de ska komma med tillräckligt långa intervaller och får användas endast mot djurets bakkdelsmuskulatur. Stötarna får inte upprepas om djuret inte reagerar på dem. Med elektrisk ström fungerande bedövningsinstrument för djur får inte användas till att hålla fast eller driva djur och med dem får inte heller elstötar ges åt djur före den egentliga bedövningen. (AF punkt 1.9 i bilaga III; JSMb 23/VLA/1997 punkt 3.2 i bilaga 3)

5.3 Djur som inte kan gå ska inte släpas till slaktplatsen utan ska avlivas där de ligger. Ett djur som under transporten eller uppställningen insjuknat eller skadats på annat sätt än lindrigt skall slaktas eller avlivas utan att djuret förflyttas, om förflyttningen

eller hanteringen för förflyttning förorsakar djuret mer lidande. (AF punkt 1.11 i bi-laga III; JSMB 23/VLA/1997 punkt 2.2 i bilaga 2)

5.4 Under slakten skall det tillses att djur inte behöver vänta i det rum eller på den plats där slakten utförs. (DSF 40 §)

- *Får och andra djurarter som har ett starkt flockbeteende kan ändå hållas tillsammans då de bedövas, förutsatt att endast så många får bedövas att avblodningen kan utföras samtidigt på korrekt sätt.*

6 Begränsning av djurets rörelseförmåga

6.1 Ett djur som skall bedövas skall hållas fast eller dess rörelseförmåga begränsas på något annat lämpligt sätt för att djuret vid bedövningen så långt som möjligt skall skonas från smärta, plåga, lidande, skador och krossår. Ett djur som skall bedövas får inte hängas upp före bedövningen, och dess ben får inte bindas. Om slakten avbryts får ett levande djur inte lämnas i bedövningsbåset eller på annan plats där bedövningen utförs. För att begränsa djurets rörelseförmåga får användas mekaniska transportanordningar, burar, bedövningsbås eller någon annan motsvarande inhägnad där djuret kan stå upprätt eller vara i upprätt kroppställning. Företagarna ska se till att djur inte placeras i fixeringsanordningen, eller i en anordning där huvudet fixeras, förrän den person som ansvarar för bedövning eller avblodning är beredd att bedöva eller avbloda dem så fort som möjligt. Fixering av nötkreatur får inte ske genom att djuren vänds upp och ner eller tvingas till onaturliga ställningar. Följande fixeringsmetoder är förbjudna:

- a) Upphängning av djur som är vid medvetande.
- b) Mekanisk fastspänning eller fastbindning av djurens fötter eller ben.
- c) Avskärning av ryggmärgen, t.ex. med en krumkniv eller en dolk.
- d) Användning av elektrisk ström för att immobilisera djuret om den inte bedövar eller dödar djuren under kontrollerade förhållanden, särskilt varje användning av elektrisk ström som inte omsluter djurets hjärna.

(DSF 42 §; JSMB 23/VLA/1997 punkterna 3.1 och 3.3 i bilaga 3; AF artikel 9.3, artikel 15.2–15.3)

6.2 Liksom punkt 6.1. Tilläggskrav: Nötkreaturens rörelseförmåga skall begränsas med hjälp av mekaniska anordningar som konstruerats så, att djuren så långt som möjligt skonas från smärta, plåga, lidande, skada och krossår. (DSF 46 §)

6.3 Företagarna ska se till att all utrustning som används för fixering eller bedövning av djur underhålls och kontrolleras i enlighet med tillverkarens anvisningar och av personal som särskilt utbildats för denna uppgift. Den utrustning som används för bedövning av djur skall vara sådan att bedövningen kan utföras snabbt och effektivt. Utrustningen skall hållas ren. (AF artikel 9.1; JSMB 23/VLA/1997 punkt 3.2 i bilaga 3)

6.4 Utrustning och hjälpmedel för fixering ska utformas, konstrueras och underhållas så att de

- a) optimerar tillämpningen av bedövnings- och avlivningsmetoderna,
- b) förebygger skador och blödningar hos djur,

c) minimerar avvärjningsrörelser och vokaliseringsrörelser när djuren fixeras,

d) minimerar den tid under vilken djuret fixeras.

Fixeringsboxar avsedda för nötkreatur och som används i samband med tryckluftsbultpistoler ska utrustas med en anordning som hindrar djuret från att röra huvudet såväl i sid- som i höjdled. (AF punkterna 3.1 och 3.2 i bilaga II)

7 Bedövning

Kontrollera alla bedövningsmetoder som är i användning på anläggningen (både de egentliga bedövningsmetoderna och reservmetoderna) i den utsträckning som det är möjligt under inspektionen.

7.1 Djur får endast avlivas efter bedövning i enlighet med de metoder och de särskilda krav för tillämpningen av dessa metoder som anges i bilaga 1 till avlivningsförordningen. De metoder i bilaga I som inte leder till omedelbar död (nedan kallad enkel bedövning) ska så snart som möjligt följas av ett förfarande som medför död, till exempel avblodning, hjärnsondning, elavlivning eller långvarig syrebrist. (AF artikel 4.1)

7.2 Ett djur ska bedövas eller avlivas på behörigt sätt med en metod som lämpar sig för det före blodavtappningen, om inte annat följer av 33 b § i djurskyddslagen (särskild slaktmetod som används på religiösa grunder). Vid slakt skall djuret före blodavtappningen bedövas snabbt, effektivt och för tillräckligt lång tid. Avsaknad av medvetande och känsel ska bibehållas till dess att djuret är dött. Ett djur får inte bedövas om det inte är möjligt att avtappa blod ur djuret omedelbart efter bedövningen. Blodavtappningen av ett bedövat djur får inte påbörjas om djuret verkar vara vid medvetande. Ett sådant djur skall omedelbart bedövas på nytt. (DSL 33 §, DSF 42 §, JSMb 23/VLA/1997 punkt 3.1 i bilaga 3; punkt 4.1 i bilaga 4)

7.3-7.4 Med avvikelse från vad som föreskrivs i artikel 4.4 i avlivningsförordningen är endast en sådan särskild slaktmetod tillåten som används på religiösa grunder där blodavtappningen inleds samtidigt som djuret bedövas. Slakt som avses i denna paragraf är tillåten endast i slakterier i närvaro av en besiktningsveterinär. Djur skall bedövas med en lämplig bedövningsmetod som avses i bilaga I till avlivningsförordningen samtidigt som halsådrorna skärs av. Avskärandet av halsådrorna får utföras av en person som är förfaren i detta och som det religiösa samfundet i fråga godkänner. Halsådrorna skall skäras av så snabbt som möjligt med ett vasst instrument som är lämpligt för ändamålet. (DSL 33 b §; DSF 47 §, 48 §). **Personen som utför avskärandet av halsådrorna ska vara förfaren i detta och vara godkänd av det religiösa samfundet i fråga samt även inneha ett kompetensbevis som gäller åtgärden i fråga.**

- *Om djuret bedövas före avblodningen krävs inte att en besiktningsveterinär närvarar.*

7.5 Där djur bedövas ska företagarna se till att det finns lämplig reservutrustning omedelbart tillgänglig på plats och att denna används om den bedövningsutrustning som ursprungligen skulle användas inte fungerar. Reservmetoden kan skilja sig från den metod som först användes. (AF artikel 9.2)

7.6 Företagarna ska se till att personer med ansvar för bedövning eller annan utsedd personal regelbundet kontrollerar att djuren inte visar några tecken på medvetande eller känsel under perioden mellan bedövningsprocessens slut och döden. Om resultatet av kontrollerna visar att ett djur inte är tillräckligt bedövat, ska den person som ansvarar för bedövningen omedelbart vidta de lämpliga åtgärder som anges i standardrutinerna. (AF artikel 5.1). Urvalets storlek och kontrollfrekvensen beskrivs i övervakningsförfarandet som granskas i punkt 2.3.

- *Kontrollerna ska journalföras så att det kan verifieras att kontrollerna har utförts på det sätt som beskrivs i övervakningsförfarandet.*

8 Mekaniska metoder – bultpistol

8.1 De grundläggande parametrarna för en penetrerande bultpistol är bl.a. att bulten ska ha lämplig hastighet, inträngningsdjup och diameter enligt djurets storlek och art. De grundläggande parametrarna för en icke-penetrerande bultpistol är bl.a. att bulten ska ha lämplig hastighet, diameter och form enligt djurets storlek och art. De grundläggande parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinen. (AF artikel 6; tabell 1 i kapitel I i bilaga I; punkt 1 i kapitel II i 1bilaga I)

8.2 De centrala parametrarna för en penetrerande och en icke-penetrerande bultpistol är bl.a. skottets placering och riktning. De centrala parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinen. (AF artikel 6; tabell 1 i kapitel I i bilaga I; punkt 1 i kapitel II i bilaga I)

9 Elektriska metoder

9.1 Vid användning av elektrisk bedövning enbart över huvudet ska elektroderna placeras på båda sidor om skallen och anpassas efter dess storlek. Vid bedövning med elström ska säkerställas att elektroderna har god kontakt med djurets hud. Djurets hud skall vid behov fuktas på elektrodernas beröringspunkter. Vid behov avlägsnas dessutom överflödigt ull eller hår från elektrodernas beröringspunkter. (AF punkt 4.1 i kapitel II i bilaga I; JSMB 23/VLA/1997 punkt 3.4.3.2 i bilaga 3)

9.2 De centrala parametrarna vid elbedövning är bl.a. lägsta strömstyrka, lägsta spänning och högsta frekvens. De centrala parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna. **Elektrisk bedövning enbart över huvudet** ska utföras i enlighet med kraven på lägsta strömstyrka, tabell 1 i Bilaga I i avlivningsförordningen:

Djurkategori	≥ 6 mån. nötkreatur	< 6 mån. nötkreatur	får och get	gris
Lägsta strömstyrka	1,28 A	1,25 A	1,00 A	1,30 A

Elektrisk bedövning över hela kroppen: Strömstyrkan vid elektrisk bedövning över hela kroppen, ska uppgå till minst 1 ampere för får och get och 1,30 ampere för gris. (AF artikel 6; punkterna 4.2 och 5.1 i kapitel II i bilaga I)

9.3 Elektrisk bedövningsutrustning ska vara utrustad med en anordning som visar och registrerar uppgifterna om de centrala elektriska parametrarna för varje djur som bedövas. Anordningen ska vara placerad så att den är klart synlig för personalen och ska ge en tydlig ljus- och ljudsignal om exponeringstiden understiger den före-skrivna nivån. (AF punkt 4.1 i bilaga II)

9.4 Automatisk elektrisk bedövningsutrustning som är kopplad till fixeringsutrustning ska avge konstant strömstyrka. (AF punkt 4.2 i bilaga II)

10 Gasmeter

En av de centrala parametrarna vid gasmeter är bl.a. gaskoncentrationen. De centrala parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna.

CO₂ i höga koncentrationer: När det gäller grisar ska den lägsta koldioxidkoncentrationen som används vara 80 %.

(AF artikel 6; tabell 3 i kapitel I i bilaga I; punkt 7 i kapitel II i bilaga I)

10.2 Under inga omständigheter får gas hamna i schaktet eller utrymmet där djur ska bedövas och avlivas på ett sådant sätt att det kan orsaka brännskador eller oro på grund av köld eller låg fuktighet. (AF artikel 6; tabell 3 i kapitel I i bilaga I; punkt 8 i kapitel II i bilaga I)

- *Gasintaget ska vara på tillräckligt avstånd från de närmaste djuren.*

10.3 Utrustningen för bedövning med gas, inbegripet transportband, ska utformas och konstrueras så att

- a) gasbedövning kan ske på optimalt sätt,
- b) skador och blödningar hos djuren förebyggs,
- c) avvärjningsrörelser och vokaliseringsrörelser vid fixeringen minimeras.

Anläggningen för bedövning med gas ska utformas så att djuren, även vid högsta tillåtna genomflöde, kan lägga sig ner utan att hamna ovanpå varandra. (AF punkterna 6.1 och 6.3 i bilaga II)

10.4 Anläggningen för bedövning med gas ska vara utrustad med teknik som kontinuerligt mäter, visar och registrerar gaskoncentration och exponeringstid och som ger en tydlig ljus- och ljudsignal om gaskoncentrationen sjunker under föreskrivet värde. Utrustningen ska placeras så att den är klart synlig för personalen. (AF punkt 6.2 i bilaga II)

11 Avblodning och ytterligare steg i slaktprocessen

11.1 Blodavtappningen ur ett bedövat djur skall inledas omedelbart efter bedövningen. Blodflödet skall vara snabbt, rikligt och fullständigt så, att djuret inte hinner återfå medvetandet. (DSF 44 §)

11.2 Om samma person ansvarar för bedövning, fixering, upphängning och avblodning av djuren ska samtliga av dessa moment utföras på ett djur innan de utförs på ett annat djur. (AF punkt 3.1 i bilaga III)

11.3 Vid enkel bedövning ska båda halspulsåderna eller blodkärl från vilka de utgår, skäras av metodiskt. (AF punkt 3.2 i bilaga III, artikel 4.1) **Kravet gäller endast bedövningsmetoder som inte omedelbart leder till döden.**

11.4 Elektrisk stimulering får ske endast efter att det kontrollerats att djuret är medvetslöst. (AF punkt 3.2 i bilaga III)

11.5 Djuret får inte utsättas för andra åtgärder förrän det har dött. Ytterligare steg i slakt-processen eller skällning får ske endast då det har kontrollerats att djuret inte upp-visar några livstecken. (DSF 44 §, AF punkt 3.2 i bilaga III)

BILAGA B. FJÄDERFÄ

1 Personalens kompetens

1.1 Följande steg i slaktprocessen får endast utföras av personer som innehar kompetensbevis som har utfärdats av regionförvaltningsverket (tillfälligt kompetensbevis kan utfärdas av besiktningsveterinären):

- a) Hantering och vård av djur före fixering.
- b) Fixering av djur för bedövning eller avlivning.
- c) Bedövning av djur.
- d) Bedömning av om bedövningen varit effektiv.
- e) Länkning eller annan upphängning av levande djur.
- f) Avblodning av levande djur.
- g) Slakt med särskilda metoder som påbjuds av religiösa riter i enlighet med artikel 4.4. Obehöriga får inte närvara vid slakten. (AF artikel 7.2; DSL 35 §, 37 §; DSF 41 §)

1.2 Företagaren har utsett en djurskyddsansvarig för slakteriet. Den djurskyddsansvarige ska vara direkt underställd företagaren och ska avge rapport om djurskyddsfrågor direkt till denne. Den djurskyddsansvarige ska ha befogenheter att kräva att slakteripersonalen vidtar de korrigerande åtgärder som krävs för att säkerställa att bestämmelserna efterföljs (AF artikel 17.1–17.2 och 17.6). **Kravet tillämpas inte på slakterier där färre än 150 000 fåglar slaktas per år. Märk, att gränsvärdet avviker från gränsvärdet för små slakterier.**

1.3 Den djurskyddsansvarige ska inneha ett kompetensbevis som ska gälla för all slakteriverksamhet i de slakterier för vilka denne är ansvarig. (AF artikel 17.4)

2 Skriftliga standardrutiner och övervakningsförfaranden

2.1 Företagarna ska planera avlivning av djur och därmed sammanhängande verksamhet i förväg. Företagarna ska fastställa standardrutiner. Avseende bedövning ska standardrutinerna:

- a) beakta tillverkarnas rekommendationer,
- b) på grundval av tillgängliga vetenskapliga belägg, och för varje bedövningsmetod, fastställa de centrala parametrar som säkerställer att djuren bedövas effektivt,
- c) ange de åtgärder som bör vidtas om de kontroller som avses i artikel 5 visar att ett djur inte är tillräckligt bedövat.

Den djurskyddsansvariges ansvarsområden ska fastställas i slakteriets standardrutiner (gäller inte för slakterier där ingen djurskyddsansvarig krävs). Företagaren ska på begäran göra sina standardrutiner tillgängliga för den berörda myndigheten. (AF artikel 6.1–6.2 och 6.4; artikel 17.3). **Kraven på innehållet i standardrutinerna beskrivs mera detaljerat i Livsmedelsverkets anvisning i Pikantti om slakteriernas standardrutiner i enlighet med avlivningsförordningen** (finns endast på finska).

2.2 Företagarna ska utföra avlivning av djur och därmed sammanhängande verksamhet i enlighet med standardrutinerna. Företagarna ska tillämpa sådana standardrutiner som garanterar att avlivning och därmed sammanhängande

verksamhet utförs så, att de förskonas från all smärta, plåga eller lidande som kan undvikas vid tid-punkten för avlivning och därmed sammanhängande verksamhet. (AF artikel 6.1–6.2). **Frågan besvaras efter att delarna som beskrivs i standardrutinerna har kontrollerats.**

2.3 För tillämpning av artikel 5 ska företagarna inrätta lämpliga övervakningsförfaranden (kontroller som gäller bedövning) i slakterier. Övervakningsförfaranden ska inrättas för varje slaktlinje. Övervakningsförfarandena ska beskriva hur de kontroller som gäller bedövning ska utföras och ska minst omfatta följande:

- a) Namn på de personer som har ansvar för övervakningsprocessen.
- b) Indikatorer för att påvisa tecken på medvetlöshet och medvetande eller på förmåga att känna hos djuren.
- c) Kriterier för att avgöra om de resultat som indikatorerna som avses i led b visar är tillfredsställande.
- d) Förhållandena och/eller tidpunkten för när övervakningen ska äga rum.
- e) Antal djur i varje urval som ska kontrolleras under övervakningen.
- f) Lämpliga förfaranden för att, om de kriterier som avses i led c inte uppfylls, se till att bedövnings- eller avlivningsmomenten ses över så att orsakerna till bristerna kan fastställas och åtgärdas.

När frekvensen av kontrollerna bestäms ska hänsyn tas till de främsta riskfaktorerna, t.ex. om ändringar förekommer i fråga om typ av eller storlek på de djur som ska slaktas eller personalens arbetsschema, så att tillförlitliga resultat kan garanteras. (AF artikel 16.1–16.4).

2.4 Den djurskyddsansvarige ska föra ett register över de åtgärder som vidtagits för att förbättra djurskyddet i det slakteri där denne utför sina uppgifter. Detta register ska bevaras i åtminstone ett år och ska på begäran göras tillgängligt för den berörda myndigheten. (AF artikel 17.5–17.6). **Kravet tillämpas inte på slakterier där färre än 150 000 fåglar slaktas per år.**

2.5 Företagarna ska se till att all utrustning som används för fixering eller bedövning av djur underhålls och kontrolleras i enlighet med tillverkarens anvisningar och av personal som särskilt utbildats för denna uppgift (utrustningens skick kontrolleras i punkt 6.4). Företagarna ska föra journal över underhållsåtgärderna. De ska bevara dessa journaler under minst ett år och, på begäran, göra dem tillgängliga för den behöriga myndigheten. (AF artikel 9.1)

2.6 Elektrisk bedövningsutrustning (utom utrustning för bedövning i strömförande vattenbad) ska vara utrustad med en anordning som visar och registrerar uppgifterna om de centrala elektriska parametrarna för varje djur som bedövas. Elektrisk utrustning för bedövning i strömförande vattenbad ska vara försedd med en anordning som visar och registrerar uppgifterna för de centrala elektriska parametrar som används. Anläggningen för bedövning med gas ska vara utrustad med teknik som kontinuerligt mäter, visar och registrerar gaskoncentration och exponeringstid. Dessa registreringar ska bevaras under minst ett år. (Bedövningsutrustningen granskas i punkterna 9.5, 10.4 och 11.5.) (AF punkterna 4.1, 5.10 och 6.2 i bilaga II)

3 Djurens ankomst och uppställning

3.1 Den djurskyddsansvarige eller en person som rapporterar direkt till denne ska systematiskt vid ankomst bedöma varje djuromgång från djurskyddssynpunkt i syfte att kunna göra de rätta prioriteringarna, bland annat genom att kunna avgöra vilka djur som har särskilda välfärdsbehov och vilka åtgärder som ska vidtas i sådana fall. (AF punkt 1.1 i bilaga III)

3.2 Djuren ska lastas av så snabbt som möjligt efter ankomsten och därefter slaktas utan onödigt dröjsmål. Djur som levererats i behållare ska ges förtur till slakt före andra typer av djur. Om detta inte är möjligt ska åtgärder vidtas för att lindra djurens lidande, särskilt genom att förse djuren med vatten om de har levererats i behållare. Djur som är påfallande sjuka, skadade eller sårade skall slaktas omedelbart, dock senast under de två timmar som följer efter ankomsten till slakteriet eller slaktplatsen. Före slakten skall de ovan avsedda djuren förvaras åtskilda från andra djur. Djur som ankommer till ett slakteri i bur, låda eller motsvarande transportemballage skall slaktas så snart som möjligt efter ankomsten. (AF punkt 1.2 och 1.5 i bilaga III; DSF 39 §)

- *Den acceptabla totala väntetiden på allmän nivå kan anses vara cirka 3-4 timmar. Väntetiden börjar då transportfordonet anländer till slakteriområdet och upphör då slakten börjar, det vill säga då den första transportmodulen flyttas till bedövningslinjen.*
- *Den acceptabla väntetiden för fjäderfä beror bl.a. på transportens längd (hur länge fåglarna redan har varit i transportbehållaren), slaktlinjens effektivitet (hur länge de sista fåglarna fortfarande måste vara kvar i behållaren) och på förhållandena i det mottagande lagret.*
- *Om fåglarna inte lastas av i det mottagande lagret omedelbart efter ankomsten kan den acceptabla väntetiden i fordonet vara högst en timme, vilket räknas med i den totala väntetiden.*
- *Om skadade eller sårade fåglar upptäcks vid mottagningskontrollen, ska slakten av fåglarna i dessa behållare utföras inom två timmar efter ankomsten till slakteriet. Om det är möjligt att ta de skadade fåglarna ur transportbehållaren kan de tas ur behållaren och avlivas omedelbart, och då kan de andra fåglarna slaktas normalt.*

3.3 Behållare i vilka djur transporteras ska hållas i god ordning, hanteras varsamt, särskilt om de har perforerad eller flexibel underdel och

a) får inte kastas, tappas eller vältras omkull,

b) ska, när så är möjligt, lastas och avlastas horisontellt och mekaniskt.

Djuren ska i möjligaste mån lastas av individuellt. När behållare lastas ovanpå varandra ska nödvändiga försiktighetsåtgärder vidtas för att

a) hindra att urin och avföring faller på djur i underliggande behållare,

b) se till att behållaren står stadigt,

c) se till att ventilationen inte hindras. (AF punkterna 1.3 och 1.4 i bilaga III)

3.4 Djur som inte har slaktats tolv timmar efter ankomsten ska utfodras och därefter ges lagom mängd foder med lämpliga mellanrum. (AF punkt 1.2 i bilaga III)

3.5 Slaktdjurens kondition och hälsotillstånd samt välbefinnande skall kontrolleras dagligen morgon och kväll och vid behov oftare. (DSF 38 §)

4 Slakteriets lokaler och utrustning

4.1 Uppstallningsplatserna skall hållas rena. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.1 i bilaga 1)

4.2 För mycket buller får inte förekomma på uppstallningsplatserna. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.3 i bilaga 1)

4.3 Temperaturen i djurstallet skall vara lämplig för djuren. Om de djur som hämtas till slakt har varit tvungna att vistas i heta och fuktiga förhållanden, skall de avkylas på ett lämpligt sätt. Fjäderfä som hämtats till slakt skall hållas torra. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.3 i bilaga 1; punkt 2.3 i bilaga 2)

- *Ett lämpligt sätt att avkyla fjäderfä är att se till att ventilationen är tillräcklig.*

4.4 Uppstallningsplatserna och sådana anordningar i anslutning till dessa som djurens välbefinnande är beroende av skall inspekteras minst en gång om dagen. Fel som utgör ett hot mot djurens välbefinnande skall korrigeras omedelbart eller, om detta inte är möjligt, skall andra nödvändiga åtgärder vidtas så att djurens välbefinnande kan tryggas tills felen är korrigerade. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 1.2.3 i bilaga 1)

4.5 Stallutrymmen ska utformas och konstrueras så att risken för skador på djuren och uppkomsten av plötsliga ljud minimeras. Stallutrymmen ska utformas och konstrueras så att kontroll av djuren underlättas. Det ska finnas tillräcklig fast eller flyttbar belysning så att det alltid är möjligt att kontrollera djuren. (AF punkterna 1.3 och 1.4 i bilaga II)

4.6 Ventilationssystemen ska utformas, konstrueras och underhållas så att djurens välbefinnande ständigt kan garanteras, med hänsyn taget till förväntade väderleksförhållanden. När mekanisk ventilation krävs ska det finnas en alarm- och reservanläggning som kan användas vid funktionsfel. (AF punkterna 1.1 och 1.2 i bilaga II) (korrigerad))

5 Bemötande och behandling av slaktdjur

5.1 Följande ska vara förbjudet:

- a) Att utsätta djur för slag eller sparkar.
 - b) Att utöva tryck på särskilt känsliga kroppsdelar på ett sätt som kan orsaka djuren smärta eller lidande som skulle kunna undvikas.
 - c) Att lyfta eller släpa djuren i huvud eller hantera dem på annat sätt som kan orsaka smärta eller lidande.
 - d) Att använda pikar eller andra spetsiga redskap.
 - e) Att gripa tag i ett djurs ögon.
- (AF punkt 1.8 i bilaga III)

5.2 Under slakten skall det tillses att djur inte behöver vänta i det rum eller på den plats där slakten utförs. (DSF 40 §)

6 Begränsning av djurets rörelseförmåga

6.1 Ett djur som skall bedövas skall hållas fast eller dess rörelseförmåga begränsas på något annat lämpligt sätt för att djuret vid bedövningen så långt som möjligt skall skonas från smärta, plåga, lidande, skador och krossår. Fjäderfån får hängas upp inför bedövningen, om bedövningen kan utföras på behörigt sätt och utan dröjsmål. För immobilisering av fjäderfä, med undantag av strutsfåglar, får upphängningskrokar användas. Om slakten avbryts får ett levande djur inte lämnas i bedövningsbåset eller på annan plats där bedövningen utförs. Företagarna ska se till att djur inte placeras i fixeringsanordningen, eller i en anordning där huvudet fixeras, förrän den person som ansvarar för bedövning eller avblodning är beredd att bedöva eller avbloda dem så fort som möjligt. Följande fixeringsmetoder är förbjudna:

c) Avskärning av ryggmärgen, t.ex. med en krumkniv eller en dolk.

d) Användning av elektrisk ström för att immobilisera djuret om den inte bedövar eller dödar djuren under kontrollerade förhållanden, särskilt varje användning av elektrisk ström som inte omsluter djurets hjärna.

(DSF 42 §; JSMb 23/VLA/1997 punkterna 3.1 och 3.3 i bilaga 3; AF artikel 9.3, artikel 15.2 och 15.3)

6.2 En fågel som skall bedövas i vattenbad skall hängas stadigt i framforslingsmekanismens upphängningskrok, dock så att djurets fötter inte kläms åt för mycket. Djur får inte länkas om de är för små för att bedövas i strömförande vattenbad eller om länkningen sannolikt orsakar smärta eller ökar redan uppkommen smärta (t.ex. uppenbart skadade djur). I sådana fall ska djuren avlivas med en annan metod. Fot-byglarna ska vara våta innan de levande fåglarna länkas och exponeras för strömmen. Fåglarna ska hängas upp i båda fötterna. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 3.4.3.3 i bilaga 3; AF punkterna 6.1–6.2 i kapitel II i bilaga I)

6.3 Företagarna ska se till att all utrustning som används för fixering eller bedövning av djur underhålls och kontrolleras i enlighet med tillverkarens anvisningar och av personal som särskilt utbildats för denna uppgift. Den utrustning som används för bedövning av djur skall vara sådan att bedövningen kan utföras snabbt och effektivt. Utrustningen skall hållas ren. (AF artikel 9.1; JSMb 23/VLA/1997 punkt 3.2 i bilaga 3)

6.4 Utrustning och hjälpmedel för fixering ska utformas, konstrueras och underhållas så att de

a) optimerar tillämpningen av bedövnings- och avlivningsmetoderna,

b) förebygger skador och blödningar hos djur,

c) minimerar avvärjningsrörelser och vokalisering när djuren fixeras,

d) minimerar den tid under vilken djuret fixeras.

(AF punkt 3.1 i bilaga II)

6.5 Linjen med fotbyglar ska utformas och placeras så att upphängda fåglar inte stöter mot hinder och så att de utsätts för minsta möjliga stress. Linjen med fotbyglar ska

utformas så att fåglar som hängs upp inte hänger längre än en minut, så länge de är vid medvetande. Ankor, gäss och kalkoner får inte hänga längre än två minuter så länge de är vid medvetande. Fotbyglarna längs med hela linjen fram till skällningstanken ska vara lätt tillgängliga för den händelse att djur måste avlägsnas från slaktlinjen. För att den elektriska kontakten mellan bygel och djurens ben ska tillförsäkras utan att det orsakar smärta, ska storleken och formen på metallfotbyglarna vara anpassad till storleken på benen på de fjäderfän som ska slaktas. För att fåglarna ska hållas lugna ska det finnas en anordning som är i kontakt med fåglarnas bröst och som är i funktion från det ställe där fåglarna hängs upp till stället där fåglarna sänks ned i vattenbadet. (AF punkterna 5.1–5.4 och 5.8 i bilaga II)

7 Bedövning

Kontrollera alla bedövningsmetoder som är i användning på anläggningen (både de egentliga bedövningsmetoderna och reservmetoderna) i den utsträckning som det är möjligt under inspektionen.

7.1 Djur får endast avlivas efter bedövning i enlighet med de metoder och de särskilda krav för tillämpningen av dessa metoder som anges i bilaga 1 till avlivningsförordningen. De metoder i bilaga I som inte leder till omedelbar död (nedan kallad enkel bedövning) ska så snart som möjligt följas av ett förfarande som medför död, till exempel avblodning, hjärnsondning, elavlivning eller långvarig syrebrist. (AF artikel 4.1)

7.2 Ett djur ska bedövas eller avlivas på behörigt sätt med en metod som lämpar sig för det före blodavtappningen, om inte annat följer av 33 b § i djurskyddslagen (särskild slaktmetod som används på religiösa grunder). Vid slakt skall djuret före blodavtappningen bedövas snabbt, effektivt och för tillräckligt lång tid. Avsaknad av medvetande och känsel ska bibehållas till dess att djuret är dött. Ett djur får inte bedövas om det inte är möjligt att avtappa blod ur djuret omedelbart efter bedövningen. Blodavtappningen av ett bedövat djur får inte påbörjas om djuret verkar vara vid medvetande. Ett sådant djur skall omedelbart bedövas på nytt. (DSL 33 §, DSF 42 §, JSMb 23/VLA/1997 punkt 3.1 i bilaga 3; punkt 4.1 i bilaga 4)

7.3-7.4 Med avvikelse från vad som föreskrivs i artikel 4.4 i avlivningsförordningen är endast en sådan särskild slaktmetod tillåten som används på religiösa grunder där blodavtappningen inleds samtidigt som djuret bedövas. Fjäderfän, med undantag av ratiter, får dock slaktas genom att halsen snabbt skärs av med ett vasst instrument. Slakt som avses i denna paragraf är tillåten endast i slakterier i närvaro av en besiktningsveterinär. Avskärandet av halsådrorna får utföras av en person som är förfaren i detta och som det religiösa samfundet i fråga godkänner. Halsådrorna skall skäras av så snabbt som möjligt med ett vasst instrument som är lämpligt för ändamålet. (DSL 33 b §; DSF 47 §, 48 §). **En person som utför avskärandet av halsådrorna ska vara förfaren i detta och vara godkänd av det religiösa samfundet i fråga samt även inneha ett kompetensbevis som gäller åtgärden i fråga.**

- *Om djuret bedövas före avblodningen krävs inte att en besiktningsveterinär närvarar.*

7.5 Där djur bedövas ska företagarna se till att det finns lämplig reservutrustning omedelbart tillgänglig på plats och att denna används om den bedövningsutrustning som ursprungligen skulle användas inte fungerar. Reservmetoden kan skilja sig från den metod som först användes. (AF artikel 9.2)

7.6 Företagarna ska se till att personer med ansvar för bedövning eller annan utsedd personal regelbundet kontrollerar att djuren inte visar några tecken på medvetande eller känsel under perioden mellan bedövningsprocessens slut och döden. Om resultatet av kontrollerna visar att ett djur inte är tillräckligt bedövat, ska den person som ansvarar för bedövningen omedelbart vidta de lämpliga åtgärder som anges i standardrutinerna. (AF artikel 5.1). **Urvalets storlek och kontrollfrekvensen beskrivs i övervakningsförfarandet som granskas i punkt 2.3.**

- *Kontrollerna ska journalföras så att det kan verifieras att kontrollerna har utförts på det sätt som beskrivs i övervakningsförfarandet.*

8 Mekaniska metoder – bultpistol

8.1 De grundläggande parametrarna för en penetrerande bultpistol är bl.a. att bulten ska ha lämplig hastighet, inträngningsdjup och diameter enligt djurets storlek och art. De grundläggande parametrarna för en icke-penetrerande bultpistol är bl.a. att bulten ska ha lämplig hastighet, diameter och form enligt djurets storlek och art. De grundläggande parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna. (AF artikel 6; tabell 1 i kapitel I i bilaga I; punkt 1 i kapitel II i bilaga I)

8.2 De grundläggande parametrarna för en penetrerande och en icke-penetrerande bultpistol är bl.a. skottets placering och riktning. De grundläggande parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna. (AF artikel 6; tabell 1 i kapitel I i bilaga I; punkt 1 i kapitel II i bilaga I)

9 Elektriska metoder – bedövning i vattenbad

9.1-9.2 De grundläggande parametrarna då det gäller strömförande vattenbad är bl.a. lägsta strömstyrka, lägsta spänning och högsta frekvens. De grundläggande parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna. Vid bedövning i strömförande vattenbad iakttas lägsta strömstyrka i enlighet med kraven i tabell 2 i bilaga I i avlivningsförordningen (genomsnittligt värde/djur).

Frekvens (Hz)	Höns	Kalkon	Anka och gås	Vaktel
< 200 Hz	100 mA	250 mA	130 mA	45 mA
200-400 Hz	150 mA	400 mA	Ej tillåtet	Ej tillåtet
400-1500 Hz	200 mA	400 mA	Ej tillåtet	Ej tillåtet

Djuren ska utsättas för denna strömstyrka under minst fyra sekunder.
(AF artikel 6; punkt 6.3 i kapitel II i bilaga I)

9.3 Utrustning för bedövning med strömförande vattenbad ska vara försedd med en elektriskt isolerad ingångsramp och utformad och underhållen så att vattnet inte svämmar över vid ingången. Vattenbadet ska vara utformat så att nivån som fåglarna

ska sänkas ner till lätt kan anpassas. De elektroder som är nedsänkta i vattnet ska löpa längs hela vattenbadets längd. Vattenbadet ska vara utformat och underhållet så att fotbyglarna har ständig kontakt med den jordade skenan när byglarna passerar över vattnet. Det strömförande vattenbadet ska vara tillgängligt så att fåglar som bedövats, men som på grund av funktionsfel eller förseningar på linjen fortfarande befinner sig i vattenbadet, kan avblodas. (AF punkterna 5.5–5.7 och 5.9 i bilaga II)

9.4 Elektrisk utrustning för bedövning i strömförande vattenbad ska vara försedd med en anordning som visar och registrerar uppgifterna för de centrala elektriska parametrar som används. (AF punkt 5.10 i bilaga II)

10 Elektriska metoder – med undantag av bedövning i vattenbad

10.1 Vid djurets huvud skall elektroderna placeras mot det ställe av djurets hjärna så, att elström går genom hjärnan och djuret omedelbart förlorar medvetandet. Vid bedövning med elström ska säkerställas att elektroderna har god kontakt med djurets hud. Djurets hud skall vid behov fuktas på elektrodernas beröringspunkter. Vid behov avlägsnas dessutom överflödigt ull eller hår från elektrodernas beröringspunkter. (JSMb 23/VLA/1997 punkt 3.4.3.2 i bilaga 3)

10.2 De grundläggande parametrarna vid elbedövning är bl.a. lägsta strömstyrka, lägsta spänning och högsta frekvens. De grundläggande parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna. **Elektrisk bedövning enbart över huvudet** ska utföras i enlighet med kraven på lägsta strömstyrka i tabell 1 till Bilaga I i avlivningsförordningen:

Djurkategori	Höns	Kalkon
Lägsta strömstyrka	240 mA	400 mA

(AF artikel 6; punkt 4.2 i kapitel II i bilaga I)

10.3 Elektrisk bedövningsutrustning ska vara utrustad med en anordning som visar och registrerar uppgifterna om de centrala elektriska parametrarna för varje djur som bedövas. Anordningen ska vara placerad så att den är klart synlig för personalen och ska ge en tydlig ljus- och ljudsignal om exponeringstiden understiger den föreskrivna nivån. (AF punkt 4.1 i bilaga II)

10.4 Automatisk elektrisk bedövningsutrustning som är kopplad till fixeringsutrustning ska avge konstant strömstyrka. (AF punkt 4.2 i bilaga II)

11 Gasmeter

11.1 En av de centrala parametrarna vid gasmeter är bl.a. gasens koldioxidkoncentration. De grundläggande parametrarna som säkerställer att djuren bedövas effektivt fastställs i standardrutinerna. (AF artikel 6; tabell 3 i kapitel I i bilaga I)

11.2 Under inga omständigheter får gas hamna i schaktet eller utrymmet där djur ska bedövas och avlivas på ett sådant sätt att det kan orsaka brännskador eller oro på grund av köld eller låg fuktighet.

(AF artikel 6; tabell 3 i kapitel I i bilaga I; punkt 8 i kapitel II i bilaga I) **Kravet gäller inte bedövning av fjäderfä med koldioxid i två faser. Kravet gäller bedövning av fjäderfä med inerta gaser eller koldioxid i kombination med inerta gaser.**

- *Gasintaget ska vara på tillräckligt avstånd från de närmaste djuren.*

11.3 Utrustningen för bedövning med gas, inbegripet transportband, ska utformas och konstrueras så att

- a) gasbedövning kan ske på optimalt sätt,
- b) skador och blödningar hos djuren förebyggs,
- c) avvärjningsrörelser och vokalisering vid fixeringen minimeras.

Anläggningen för bedövning med gas ska utformas så att djuren, även vid högsta tillåtna genomflöde, kan lägga sig ner utan att hamna ovanpå varandra. (AF punkterna 6.1 och 6.3 i bilaga II)

- *Även lossningsanordningen för transportbehållarna är en del av gasbedövningsanordningen, och här gäller samma krav som för transportband*

11.4 Anläggningen för bedövning med gas ska vara utrustad med teknik som kontinuerligt mäter, visar och registrerar gaskoncentration och exponeringstid och som ger en tydlig ljus- och ljudsignal om gaskoncentrationen sjunker under föreskrivet värde. Utrustningen ska placeras så att den är klart synlig för personalen. (AF punkt 6.2 i bilaga II)

12 Avblodning och ytterligare steg i slaktprocessen

12.1 Blodavtappningen ur ett bedövat djur skall inledas omedelbart efter bedövningen. Blodflödet skall vara snabbt, rikligt och fullständigt så, att djuret inte hinner återfå medvetandet. (DSF 44 §)

12.2 Om samma person ansvarar för bedövning, fixering, upphängning och avblodning av djuren ska samtliga av dessa moment utföras på ett djur innan de utförs på ett annat djur. (AF punkt 3.1 i bilaga III)

12.3 Vid enkel bedövning ska båda halspulsåderna eller blodkärl från vilka de utgår, skäras av metodiskt. (AF punkt 3.2 i bilaga III, artikel 4.1) **Kravet gäller endast bedövningsmetoder som inte omedelbart leder till döden.**

12.4 Elektrisk stimulering får ske endast efter att det kontrollerats att djuret är medvetslöst. (AF punkt 3.2 i bilaga III)

12.5 Djuret får inte utsättas för andra åtgärder förrän det har dött. Ytterligare steg i slaktprocessen eller skällning får ske endast då det har kontrollerats att djuret inte uppvisar några livstecken. (DSF 44 §; AF punkt 3.2 i bilaga III)

12.6 Fåglar ska inte slaktas med automatisk halsavskärning om man inte med säkerhet kan fastställa att utrustningen effektivt skurit av båda blodkärlen. Om utrustningen inte varit effektiv ska fåglarna slaktas omedelbart. (AF punkt 3.3 i bilaga III)

- *Med automatisk halsavskärning avses ett automatiskt skärningsinstrument*
- *Med avskärning av båda blodkärlen avses att skärningsinstrumentet åtminstone ska skära av båda blodkärlen på ena sidan, alltså minst ena artär och en ven.*
- *I fall av enbart bedövning (t.ex. i vattenbad då frekvensen är högre än 50 Hz) ska även kravet i punkt 12.3 beaktas, vilket i praktiken kräver dubbelsidigt skärningsinstrument.*